

MESTO LJUBLJANA

PRIREDI

V POČAŠČENJE SPOMINA SVOJEGA ČASTNEGA MEŠČANA

DR. ANTONA KOROŠČA

ŽALNI KONCERT:

VERDI:

REQUIEM

SODELUJEJO:

ZLATA GJUNGJENAC (sopran), FRANJA GOLOB (alt), JOŽE GOSTIČ (tenor),
JULIJ BETETTO (bas), PEVSKI ZBOR GLASBENE MATICE LJUBLJANSKE
LJUBLJANSKA FILHARMONIJA

DIRIGENT: MIRKO POLIČ

V PONEDELJEK 3. FEBRUARJA 1941
VELIKA DVORANA HOTELA UNION

ZAČETEK OB 20. URI

Čisti dohodek je namenjen ljubljanskim revežem za zimsko pomoč

Requiem je slovesna črna maša, napisana za soli, zbor in orkester. Zložil jo je G. Verdi, ko je bil po Aïdi (1871) na vrhuncu svoje slave, leta 1874., in se je prvič javno izvajala na obletnico smrti slavnega pesnika Manzoniya pod osebnim vodstvom skladateljevim.

Deli črne maše:

I. Requiem in Kyrie, zbor in štiri solisti.

II. Dies irae, soli in zbor:

1. Dies irae, zbor.
2. Tuba mirum, zbor.
3. Mors stupebit, bas-solo.
4. Liber scriptus, alt-solo in zbor »Dies irae«.
5. Quid sum miser, trospev solistov (sopran, alt, tenor).
6. Rex tremendae maiestatis, zbor in soli.
7. Recordare, Jesu pie, dvospev solistinj (sopran in alt).
8. Ingemisco, tenor-solo.
9. Confutatis maledictis, bas-solo, nato zopet zbor »Dies irae«.
10. Lacrimosa, soli in zbor.

III. Ofertorij: Domine Jesu, kvartet solistov.

IV. Sanctus, dvotemska fuga za dva zbora.

V. Agnus Dei, sopran in alt-solo, zbor.

VI. Lux aeterna, trospev solistov (alt, tenor, bas).

VII. Libera me, sopran-solo in zbor:

1. Recitativ, sopran-solo in zbor.
2. Arioso, sopran-solo.
3. Dies irae, zbor.
4. Requiem aeternam, solistinja in zbor a capella.
5. Fuga, zbor in sopran-solo.

I. Requiem in Kyrie

Resen, teman je začetek. Glavni motiv v a-molu začenja v preprostih plemenitih harmonijah na čelih, zatem v godalih in zbor pritajeno moli:

Requiem aeternam dona eis, Gospod, daj jim večni pokoj!
Domine!

Posebno prisrčna je prošnja »dona eis«, ki jo pojo soprani v izrazitih sinkopah in sekvencah. Pri besedah:

Et lux perpetua luceat eis! In večna luč naj jim sveti!
se spremeni žalost v veselje, jasni a-dur zadoni s tolažilnim moti-
vom. Nežno petje violin označuje vzlet misli v večni raj. Vmes
poje zbor ihté v pretrganih glasovih »et lux perpetua«, a kmalu
nato v krepkem a capella stavku:

Te decet hymnus, Deus, in Hvalna pesem se ti spodobi, o
Sion et tibi reddetur votum in Bog, na Sionu naj ti spolnju-
Jerusalem. jejo obljuje.

Takoj za tem preide zopet v prosečo milino in soprani začno brez spremljevanja:

Exaudi orationem meam, ad te Tebi, ki uslišiš vsako molitev.
omnis caro veniet. Krivda vsega človeštva pride
pred te.

Zopet se povrne prvotni motiv v a-molu s prehodom v a-dur in zbor šepetaje recitira:

Requiem aeternam dona eis, Gospod, daj jim večni pokoj!
Domine, et lux perpetua lu- in večna luč naj jim sveti!
ceat eis!

Nato začne iskreni, vznešeni spev solistov, katerim sledi zbor:

Kyrie, eleison! Gospod, usmili se!
Christe, eleison! Kristus, usmili se!
Kyrie, eleison! Gospod, usmili se!

Sijajni so zaporedni vstopi solistov, krasno je spremljevanje v orkestru. Ko se združijo vsi štirje solisti, se začuje mogočen vzklik zborā in orkestra:

Kyrie, eleison!

Nadaljnji vzkliki solistov so goreče prošnje, zbor pa prinaša v širokem spevu molitev ljudstva. Zaporedni vstopi zbora in solistov se stopnjujejo do naravnost dramatičnega viška pri besedi »eleison«. Nato se zopet vse pomiri in violine neso zaupno prošnjo v neskončne višave.

II. Dies irae

Najmogočnejši in najveličastnejši del vsega Requiema in v vsej literaturi mu težko najdemo para.

1. Dies irae.

Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla.
Teste David cum Sibylla,
Quantus tremor est futurus,
Quando Iudex est venturus,
Cuncta stricte discussurus.

Strašen dan bo dan plačila,
zemlja v prah se bo zdrobila:
priča David in Sibila.
Kolik strah bo vstal v naravi,
ko sodnik v mogočni slavi
na odgovor vse postavi!

Vse gre križem v orkestru in zboru. Vsa sredstva so uporabljena, da nam slikajo strah in skesanost, pred nami se razvija slika sodnega dne, ko se bo zemlja v prah zdrobila in ko bo vstal človek k poslednji sodbi. Akordi so odtrgani v vsem orkestru. Hitri teki navzgor, zopet zviška navzdol, kakor strele na nebu. Vmes pa se čuje grom. Zbor ječi, izgovarja v pretrganih besedah besedilo, glasba prehaja iz največje razburjenosti v obup, iz obupa v skesano trepetanje. Čujejo se trobente in pozavne, ki naznanjajo prihod sodnika.

2. Tuba mirum.

Groza je prekinjena, štiri trobente v orkestru, katerim odgovarjajo iz daljave druge štiri, pomenijo angele, ki trobijo na vse štiri strani neba, da se je sodba začela. S skrajno močjo izzveni orkestralni stavek trobil in v fortissimu izvaja zbor:

Tuba mirum spargens sonum
Per sepulcra regionum
Coget omnes ante thronum.

Tromba silno bo zapela,
do vseh mrtvih zadonela,
jim pred sodni stol velela.

Začenja zborov bas kot mogočne pozavne, v orkestru pa padajo kontrabasi, fagoti in čeli kakor v trepetu navzdol. Ob mo-

gočnem donenju trobent in pozavn zapoje isti motiv ves zbor. Vse sili v višavo in v najvišjem a-dur akordu se združi vse v najmočnejši učinek.

3. *Mors stupebit.*

Hkrati se je odprlo nebo in prikazal se je božji sodnik. Orkester in zbor mahoma prenehata, le nekako drhtenje teles je še ostalo. Vse čaka v strahu in trepetu, kaj bo. To tišino nam slikajo pretrgane besede basovskega solista in pretrgani motivi v orkestru, ki se v strahu pred božjim veličastvom vijo v globočine:

Mors stupebit et natura,
Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.

V grozi smrt se bo čudila,
ko bo stvar se spet zbudila,
da pred sodbo bo stopila.

4. *Liber scriptus.*

Sledi alt-solo na besede:

Liber scriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Unde mundus iudicetur.
Iudex ergo cum sedebit,
Quidquid latet, apparebit,
Nil inultum remanebit.

Knjiga k sodbi prinešena
hrani dela razvrščena,
dobra kakor zadolžena.
Dano svetu bo spoznanje,
in za vsako zlo dejanje
Bog prisodi maščevanje.

Ta resni samospev nas spominja na upodobljeno pravičnost, ki kaže s prstom na zakone našega življenja. Stroga je melodija in značilen je izraz strahu pred knjigo, v kateri so zapisana vsa naša dobra in slaba dela. Trdost oznanila: »Quidquid latet, apparebit« se označuje z marcato izvedenimi harmonijami trobent, pozavn in rogov. Pretresljiv pa je spev altistinje pri besedah: »Nil inultum remanebit«. Vmes poje zbor svoj »Dies irae«. Mogočna je končna melodija recitativično prednašana, dočim zbor ponavlja besede »Dies irae«, dokler se ne povzpne z vso silovitostjo do prvotnega »Dies irae«, v katerem zopet pretresljivo slika strah pred poslednjo sodbo.

5. *Quid sum miser.*

Alt, tenor in sopran izražajo milo prosčnega preplašenega vernika, ki boječe vprašuje, kdo mu bo pomagal na sodni dan.

Quid sum miser tunc dicturus,
Quem patronum rogaturus,
Cum vix iustus sit securus?

Kam se čem takrat dejati,
kje zaveznika iskati,
dobrim komaj bo obstati!

Značilno je to, da zapusti proti koncu soliste celo orkester, kar pomeni, da bo človek osamljen na sodni dan.

6. *Rex tremendae maiestatis.*

Silna prošnja vesoljnega človeštva zbranega pred božjim prestolom:

Rex tremendae maiestatis,
Qui salvandos salvas gratis,
Salva me, fons pietatis.

Kralj neskončne visokosti,
ki rešuješ iz blagosti,
reši me, vir vse svetosti.

Basi mogočno zavpijejo v višini pri besedi »Rex«, slikajoč božje veličastvo, a takoj padejo trepetajoč v nižino in pianissimo. Troglasni tenorji za tem drhteč ponavljajo iste besede, kakor da je ljudstvo popadalo pred božjim veličastvom na tla, se nato dvignilo na kolena ter s povzdignjenimi rokami prosilo milosti. Besede »Salva me« se v čudovito krasnem stopnjevanju ponavljajo najprvo od posameznih solistov, katerim se potem pridruži zbor v mogočnem polnozvočju. Ves narod, zbran pred božjim prestolom, prosi božje milosti. Vse kliče: »Salva me!«

7. *Recordare.*

Dvospev dveh solistinj. Radi prisrčnosti in plemenitega izraza spada ta dvospev med najlepše dele vse skladbe. Ženska glasova tekmujeta med seboj v prisrčni prošnji:

Recordare, Jesu pie,
Quod sum causa tuae viae,
Ne me perdas illa die!
Quaerens me sedisti lassus,
Redemisti crucem passus,
Tantus labor non sit cassus!
Iuste iudex ultionis,
Donum fac remissionis
Ante diem rationis!

Spomni se, o Jezus mili,
da so zame te umorili,
prosim, tisti dan se usmili.
Da si iz ljubezni same
utrujen vzel svoj križ na rame,
naj ne bo zgubljeno zame.
Maščevalec vse krivice,
čuj skesane moje klice,
kadar pride dan pravice.

8. *Ingemisco.*

Vernik (tenor-solo), ki si je svest svoje krivde, prosi Boga usmiljenja, rešitve, da ne bo gorel v večnem ognju, temveč dobil prostor na desnici, med pravičniki.

Ingemisco tamquam reus,
Culpa rubet vultus meus:
Supplicanti parce, Deus!
Qui Mariam absolvisti
et latronem exaudisti,
Mihi quoque spem dedisti.
Preces meae non sunt dignae,
Sed tu bonus fac benigne,
Ne perenni cremer igne.
Inter oves locum praesta
Et ab haedis me sequestra,
Statuens in parte dextra.

Da grešil sem, se sramujem,
krivdo svojo obžalujem,
»Prizaneši Bog!« zdiham.
Duše si iskal zgubljenega,
reševal si spokorjene,
reši, prosim, tudi mene.
Nisem vreden odpuščanja,
varuj pa me pogubljenja,
milostno, Gospod življenja.
Varuj grešnih me levice
ter mi mesto daj desnice,
kjer boš svoje zbral ovčice.

Veličasten je konec tega dela, ki nam hoče naslikati vse krasote nebeškega raja.

9. *Confutatis.*

Misli vernikove prošnje prehajajo sedaj na vse one, ki bodo obsojeni v večni ogenj. V strahu pred to mislijo se popne orkester harmonično navzgor in naenkrat preneha. Bas-solo se oglasi:

Confutatis maledictis,
Flammis acribus addictis
Voca me cum benedictis!
Oro supplex et acclinis,
Cor contritum quasi cinis,
Gere curam mei finis!

Ko boš pahnil pogubljenega
in sprejel blagoslovljenega,
sprejmi k sebi tudi mene.
V prahu k tebi, Bog zdiham,
srce strto ti darujem,
konec ti priporočujem.

Samospev je v začetku recitativen, potem pa izpeljan v najlepšo kantino. Pri besedi »maledictis« vpade z vso silo orkester kot bi hotel ugonobiti vse grešnike. Pristrčna prošnja: »Voca me cum benedictis« je tako iskrena, da lahko trdimo, da je ta motiv najlepši, kar jih je napisal Verdi. Spremljajo godala, semtertja vpadajo lesena pihala, kakor da bi hotela podpirati prošnjo. Basist pa nadaljuje v prekrasem širokem spevu svojo molitev.

Ko se ponavljajo besede »Confutatis maledictis«, upodablja Verdi ta grozni prizor v orkestru na zelo izrazit način. Poslušalcu se zdi, kakor da bi ob golih telesih švigali kvišku plameni, drugi

pa zopet nanje sikali. Še silnejši je vzklík »Voca me cum benedic-tis«. Solistov konec je izredno pristrčen. Po drzni modulaciji se vrača »Dies irae«, ki slika grozo in trepet pred sodnim dnem. Po silni nevihti se orkester umiri, oglasi se jok, ki ga izražajo I. vio-line. Nato nastopi končna točka II. dela:

10. *Lacrimosa.*

Lacrimosa dies illa,
Qua resurget ex favilla
Iudicandus homo reus.
Huic ergo parce, Deus!

O, pregrozni dan jokanja,
ki iz grobnega nas spanja
k sodbi, grešnike, prisili:
ti se nas, o Bog, usmili!

Splošno žalovanje slika najprvo čustveni alt-solo, ki je glavna misel celega odstavka do konca. Isto melodijo ponavlja nato bas, ko altistinja hkrati v pretrganih zlogih označuje jok. Pri besedah »Huic ergo« čujemo najlepše harmonije soprana in ženskega zbora, ki javljajo, da odpusti Bog vse grehe. Vsi štirje solisti in zbor povzamejo prvotne besede »Lacrimosa« in jih razpredejo v veli-kanskem polifonem stavku. Glavno melodijo imajo moški, proti-melodijo pa ženske. Ihtenje v višini izraža sopran-solo. Sledi stav-ek solistov brez spremljevanja, s prošnjo Jezusu, da dá mrtvin: večni mir in pokoj:

Pie Jesu Domine,
Dona eis requiem! Amen.

Ljubi Jezus, ti nam daj
rajski mir na vekomaj! Amen.

Stavek konča v trdni nadi na božjo milost.

III. **Domine Jesu**

Ofertorij je plemenita cerkvena glasba. Eden najlepših solo-kvartetov, kar si jih moremo le misliti. Vsak glas pride v njem do polne veljave in enakovrednega sodelovanja. To je pristno petje najlepših melodij.

Domine Jesu Christe, rex gloriae!
Libera animas omnium fidelium de-
functorum de poenis inferni et de
profundo lacu! Libera eas de ore
leonis, ne absorbeat eas tartarus, ne
cadant in obscurum, sed signifer
sanctus Michael representet eas in

Gospod Jezus Kristus, kralj veli-
častva, reši duše vseh vernih umr-
lih (kazni pekla in globokega brez-
na. Reši jih iz levjega žrela, da jih
ne pogoltne pekel, da ne padejo v
temo! Vodnik sveti Mihael naj jih
privede v večno luč, ki si jo nekoč

lucem sanctam, quam olim Abrahae promisisti et semini eius!

Hostias et preces tibi, Domine, laudis offerimus. Tu suscipe pro animabus illis, quarum hodie memoriam facimus! Fac eas, Domine, de morte transire ad vitam, quam olim Abrahae promisisti et semini eius!

Libera animas omnium fidelium defunctorum de poenis inferni! Fac eas de morte transire ad vitam!

obljubil Abrahamu in njegovemu rodu.

Hvalne darove in prošnje ti prinašamo, o Gospod; ti jih sprejmi za one duše, ki se jih danes spominjamo; naj se preselijo iz smrti v življenje, ki si ga nekoč obljubil Abrahamu in njegovemu rodu.

Reši duše vseh vernih umrlih kazni pekla! Daj, da se iz smrti preselijo v življenje.

IV. Sanctus

Stavek se začne z veličastnimi trombami, med katerimi vzklika trikrat zbor »Sanctus«. Nato pričinja umetniško, sijajno zgrajena fuga za dva zbora. Glavni tema je širitakten, stranski trotakten. Veličasten je značaj te fuge; zanimivo pa je instrumentalno spremljevanje, zgrajeno je tako, da si predstavljamo množico ljudstva, ki vzklika zdaj od ene, zdaj od druge strani, zdaj posamezno, zdaj skupno in zopet kot odmev iz daljave:

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth! Pleni sunt coeli et terra gloria tua! Hosanna in excelsis!

Svet, svet, svet si ti, o Gospod, Bog vojnih čet. Polna so nebesa in zemlja tvoje slave. Hosana na višavah!

S Sanctusom je zvezan v iste misli Benedictus, toda resnejšega izraza. Benedictus je pisan za osmeroglasen zbor in se stopnjuje do veličastnega učinka, posebno na koncu ob vzklikih »Hosanna in excelsis«.

Benedictus, qui venit in nomine Domini! Pleni sunt coeli et terra gloria tua! Hosanna in excelsis!

Blagoslovljen, ki pride v imenu Gospodovem! Polna so nebesa in zemlja tvoje slave! Hosana na višavah!

V. Agnus Dei

Velik kontrast napram »Sanctusu«. Tam prevladujeta sijaj in moč, nad »Agnus Dei« pa je razprostrta milina, sladkoba in mirnost, kar daje celemu stavku sferičen izraz. Glavno melodijo prineseta sopran in alt-solo brez vsakega spremljevanja. Ta spev je

prisrčna, preprosta molitev. Odgovarja zbor enoglasno, z enakim spremljevanjem orkestra. Drugi »Agnus Dei« je prestavljen iz dura v mol in nekoliko dramatičnejši. Tretji pa kakor sferična glasba. Samo 3 flavte spremljajo in obigravajo melodijo v nežnih kontrapunktičnih figurah. Solisti in zbor so zamaknjeni v rajsko življenje, v večni mir in pokoj.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona eis requiem! Dona eis requiem! Dona eis requiem aeternam!

Jagnje božje, ki odjemlješ grehe sveta, daj jim mir in pokoj, daj jim večni mir!

VI. Lux aeterna

je takorekoč nadaljevanje sferične glasbe in vse je že na onem svetu poveličano. Vsi instrumenti molče, le violine šestkrat razdeljene prinašajo sferične harmonije, med tem ko ženski solo poje:

Lux aeterna luceat eis, Domine, cum sanctis tuis in aeternum, quia pius es.

Večna luč naj jim sveti, Gospod, s tvojimi svetniki vekomaj, saj si tako dober!

Nato vstopi basist kakor duhovnik z besedami: »Requiem aeternam dona eis Domine!«

Žalosten je basovski spev, altovski spev pa je jasnost večne luči. 4 pozavne in 4 fagoti svirajo žalne akorde kakor ob pogrebu. Nato ponavlja tercet solistov brez spremljevanja besede »et lux perpetua«, toda jasneje in tolažilneje, kazoč na večno življenje. Zamolklo udarja veliki boben. Glasba se zjasni in pokažejo se nam silne višave blaženih. V najlepšem in najplemenitejšem izrazu pobožnosti in zaupanja v večno življenje konča ta stavek z besedami:

Requiem aeternam dona eis Domine! Et lux perpetua luceat eis cum Sanctis tuis in aeternum, quia pius es!

Gospod, daj jim večni pokoj in večna luč naj jim sveti s tvojimi svetniki vekomaj, saj si tako dober!

VII. Libera me, Domine

Zadnji del Requiema je bogat v iznajdljivosti in mogočni gradbi. Sopran solo recitira na enem tonu:

Libera me, Domine, de morte aeterna in die illa tremenda, quando coeli movendi sunt et terra,

Reši me, Gospod, večne smrti tisti groze polni dan, ko se bosta majala nebo in zemlja.

Pri besedah »tremenda, quando coeli« se v orkestru zopet izraža strah in groza pred sodnim dnem. Isti »Libera me« moli potem ljudstvo. Solistinja nadaljuje:

Dum veneris judicare saeculum per ignem. Tremens factus sum ego et timeo, dum discussio venerit atque ventura ira; quando coeli movendi sunt et terra. Tremens factus sum ego et timeo.

Ko prideš sodit svet z ognjem. Zatrepetal sem in bojim se, preiskava pride in prihodnja jeza, ko se bosta majala nebo in zemlja. Trepetam in bojim se.

Glasba postaja dramatična, sordinirana godala zamolklo obigravajo trepetajoči spev solistinje, ki se razvije v globoko čustveni arioso in konča v največjem pianissimu, kot bi pevki iz strahu zastajala sapa. Nato stopi zopet mogočni zborov stavek kot v začetku »Dies irae«.

Dies illa, dies irae, calamitatis et miseriae, dies magna et amara valde, dum veneris judicare saeculum per ignem.

Tisti dan, dan jeze, stiske in bede, veliki in silno grenki dan, ko prideš sodit svet z ognjem.

Sledi glavna misel Requiema iz I. dela:

Requiem aeternam dona eis, Domine, et lux perpetua luceat eis!

Gospod, daj jim večni pokoj in večna luč naj jim sveti!

Plemenit a capella spev je to, deloma trd, deloma blažen v jasnem duru. Konča z akordom, čigar sopran se dviga v silno višavo visokega b.

Ko je sopran solo zopet recitiral »Libera me«, začne široko zgrajena velika fuga na besede:

Libera me, Domine, de morte aeterna in die illa tremenda, quando coeli movendi sunt et terra, dum veneris judicare saeculum per ignem.

Reši me, Gospod, večne smrti tisti groze polni dan, ko se bosta majala nebo in zemlja. Ko prideš sodit svet z ognjem.

Glavni tema prinaša najprvo alt, nato sopran, za njim bas in končno tenor. Prvokrat brez spremljevanja orkestra, le pri vsakokratnem sklepu udari polni orkester dva mogočna akorda.

Fuga je zgrajena po vseh pravilih kontrapunkta, njena melodija je iskrena, orkester mogočen, v izvedbi pa silno težavna. Ko se zbor in orkester ublažita, zapoje sopran solo široko melodijo nad zapletenim zborovskim stavkom. Zatem zopet fuga. Sopran solo pada polagoma v nižino in glasba prehaja pri besedah »Dum veneris« v velik strah pred poslednjim dnevom. Zopet vse narašča z največjim naporom vseh moči v pretresljiv klic: Domine, Domine, Domine, libera, libera me de morte aeterna!

Vse se umiri in čujemo le še odmev »Libera me, libera me« v mirnem durovem akordu.

Vse delo brez odmora traja približno sto minut.